

TEISMO VAIDMUO JURIDINIŲ ASMENŲ NEMOKUMO PROCESE

Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas

Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas

Elektroninis paštas: visvigis@gmail.com; remigijus@jokubauskas.org

Pateikta 2019 m. lapkričio 29 d., parengta spaudai 2019 m. gruodžio 30 d.

DOI: 10.13165/JUR-19-26-2-11

Santrauka. Straipsnyje analizuojamas teismo vaidmuo įmonių nemokumo (restruktūrizavimo ir bankroto) procese. Nors iki Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo priėmimo (2019 m. birželio 13 d.) įstatymų leidėjas nebuvo aiškiai apibrėžęs teismo padėties nemokumo procese, susiformavusi teismų praktika ir nemokumo bylų pobūdis leidžia teigti, kad teismas tokiose bylose yra aktyvus. Naujasis nemokumo proceso teisinis reglamentavimas įtvirtina teisėjo vadovavimo procesui principą, kurį sieja su teismo veiksmais užtikrinant viešąjį interesą ir veiksmingą nemokumo procesą.

Šiame straipsnyje siekiama atskleisti teisėjo vadovavimo procesui principo turinį, remiantis iki šiol suformuota teismų praktika, užsienio valstybių teisinio reglamentavimo pavyzdžiais. Analizuojama, kaip aktyvus teismo vaidmuo yra reglamentuojamas Vokietijos, Prancūzijos įmonių nemokumo teisės aktuose.

Straipsnyje tiriamas, kaip aktyvus teismo vaidmuo nemokumo procese suderinamas su proceso rungtyniškumo, dispozityvumo principais. Šio klausimo įstatymų leidėjas nereglementuoja, todėl praktikoje kyla poreikis įvertinti, kaip reikia suderinti įmonių nemokumo proceso ir civilinio proceso tikslus, pamatinius principus.

Straipsnyje aptariama iki naujo juridinių asmenų nemokumo reglamentavimo suformuota teismų praktika dėl atskirų teismo veiksmų šiame procese: nemokumo proceso dalyvių įpareigojimas atlikti procesinius veiksmus, įrodymų rinkimas ir nemokumo proceso šalių veiksmų kontrolė. Taip pat aptariami atvejai, kai teismas turi teisę atlikti tam tikrus veiksmus, kai įmonių nemokumo proceso dalyviai jų neatlieka laiku ar vilkina procesą.

Reikšminiai žodžiai: *nemokumo procesas, teismo aktyvumas, viešasis interesas.*

Įvadas

Pastaruosius kelis dešimtmečius formuojama Lietuvos teismų praktika įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procese leidžia teigti, kad teismas tokiose bylose yra aktyvus ir turi pareigą užtikrinti viešąjį interesą. Tačiau nei Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – [BĮ])¹, nei Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme (toliau – [RĮ])² nebuvo minimas viešasis interesas ir jo apsaugos poreikis. Tenka pripažinti, kad teismų formuota praktika, jog įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylos susijusios su viešuoju interesu³, nebuvo teisiškai ir ekonomiškai motyvuota, tiesiog pripažįstant, kad tokio pobūdžio bylose vyrauja viešasis interesas.⁴ Teisės doktrinoje ši problema taip pat nebuvo iš esmės nagrinėjama. Vienas tokios praktikos pagrindimų galėtų būti tai, kad pastaraisiais metais daugiau nei pusę visų įmonių bankroto bylų inicijuoja mokesčių administratoriai (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (toliau – SODRA), Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI)), t. y. viešosios valstybės valdžios subjektas⁵:

- 1 Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.
- 2 Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1012; 2010, Nr. 86-4529.
- 3 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-250/2013.
- 4 Turbūt vienas pirmųjų atvejų, kai teismų praktikoje (nors ir ne teismo sprendime) nurodytas viešasis interesas bankroto bylose, buvo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 51 patvirtinta Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga.
- 5 Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų apžvalga, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <<http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2018-I-III-ketvAPZVALGA2018-10-31.pdf>>.

1 lentelė. Įmonių bankroto bylas inicijuojantys subjektai (I–III ketvirčiai)

Bankroto procesą inicijuojantis subjektas	2014	2015	2016	2017	2018
SODRA	26 %	30 %	49 %	50 %	51 %
VMI	9 %	27 %	18 %	18 %	19 %
Kiti kreditoriai	36 %	20 %	15 %	12 %	6 %
Kiti asmenys	29 %	23 %	18 %	20 %	24 %

Kadangi mokesčių surinkimas yra viešasis interesas (mokestinių prievolių vykdymas reglamentuojamas viešosios teisės aktais, jų vykdymo kontrolę atlieka valstybės institucija, jis susijęs su viešaisiais finansais), tai reiškia, kad nuo mokesčių administratoriaus reikalavimo patenkinimo priklauso, kiek mokesčių bus surinkta. Pažymėtina, kad SODROS vidaus norminiame akte bankroto bylos iškėlimas priskiriamas prie priverstinio poveikio priemonių, skirtų mokestinių prievolių priverstiniam įgyvendinimui.⁶

Taigi per kelis dešimtmečius taikant įmonių nemokumo procesą reglamentuojančius įstatymus, susiklostė situacija, kad bankroto procesą inicijuoja vykdomosios valdžios viešojo administravimo subjektai, o jų reikalavimų patenkinimu „rūpinasi“ teisminės valdžios institucijos. Ši tendencija rodo, kad įmonių bankroto procesas tapo viešojo administravimo institucijų teisine priemone gauti reikalavimo patenkinimą ir tai neatitinka nemokumo teisės tikslų, nes patys verslo subjektai bankroto procesu naudojami retai.

Skirtingai nei ĮBĮ ir ĮRĮ, šiuos įstatymus pakeičiantis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (toliau – JANĮ)⁷ nustato pagrindinius nemokumo proceso principus. Vienas įstatyme nustatytų principų – *teisėjo vadovavimo procesui* principas.⁸ Vis dėlto nei JANĮ, nei jo parengiamuosiuose darbuose (pranc. *travaux préparatoires*) nėra užuominų apie iki šio akto priėmimo suformuotas itin gausios teismų praktikos taikymą. Taip pat nėra aišku, kaip turi būti užtikrinamas suformuotos teismų praktikos, aiškinančios ĮBĮ ir ĮRĮ normas, tęstinumas ir teisės aiškinimo stabilumas. Tačiau galima teigti, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas minėtą nemokumo proceso principą, kodifikuoja anksčiau suformuotą teismų praktiką, aiškinančią teismo vaidmenį nemokumo (įmonių bankroto ir restruktūrizavimo) procese. Taigi įstatymų leidėjas ne tik pripažįsta nemokumo proceso (ir bankroto, ir restruktūrizavimo) viešojo intereso pobūdį, bet ir nustato, kaip viešasis interesas sau-

6 Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorius 2009 m. sausio 21 d. įsakymas Nr. V-32, p. 56–58.

7 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, TAR, 2019-06-27, Nr. 2019-10324.

8 JANĮ 3 straipsnio 4 punktas.

gomas šio pobūdžio bylose. Kita vertus, nei JANĮ, nei jo parengiamuosiuose darbuose taip pat nėra siūloma spręsti teismo aktyvumo ir esminių civilinio proceso principų (rungtyniškumo, šalių lygiateisiškumo) suderinamumo. Iki JANĮ priėmimo praktikoje neretai kildavo ginčų, kokios yra teismo aktyvumo ribos nemokumo bylose, kiek dažnai ir plačiai teismas gali (turi) naudotis jam suteiktomis teisėmis nepažeisdamas minėtų civilinio proceso principų.

Šios straipsnio tikslas – išanalizuoti teismo padėtį juridinių asmenų nemokumo procese, atsižvelgiant į iki JANĮ priėmimo suformuotą teismų praktiką, JANĮ ir jo parengiamuosius darbus.

Straipsnio aktualumą rodo teisinio reglamentavimo kaita ir gausi, neišanalizuota iki JANĮ priėmimo formuota teismų praktika įmonių nemokumo bylose, teisės doktrinos darbų šia tema stoka Lietuvoje. Temos aktualumą pagrindžia ir Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų OJ L 172 (toliau – Direktyva), reglamentuojanti ir teismo padėtį įmonių restruktūrizavimo procese.⁹ Pažymėtina, kad nors minėta direktyva ne tik nustato reikšmingas taisykles, susijusias su teismo padėtimi restruktūrizavimo procese, bet ir iš esmės sukuria naują restruktūrizavimo sistemą Europos Sąjungoje, šio teisės akto nuostatos į JANĮ nebuvo perkeltos.

Šio straipsnio tema nagrinėta V. Mikuckienės¹⁰, R. O-Caminal¹¹, R. M. Goode¹², B. Wessels¹³ darbuose, juose aptariami įvairūs teismo ir neteismo nemokumo ginčų sprendimo modeliai, teismo padėties šiuose procesuose problematika.

Atliekant tyrimą taikyti dokumentų analizės, apibendrinamasis ir lyginamosios analizės metodai.

1. Teismo aktyvumo nemokumo procese problematika

Klausimų dėl teismo aktyvumo įmonių nemokumo procese kyla ir užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, teisės doktrinoje pripažįstama, kad nors įprastai Vokietijos civiliniame procese šalys turi pateikti teismui aplinkybes, kurių pagrindu teismas priima sprendimą, nemokumo procese ši užduotis tenka ir teismui.¹⁴ Vokietijos įmonių nemokumo teisėje nemokumo proceso tikslai yra kolektyvinis kreditorių reikalavimų

9 Direktyva turi būti perkeliama į valstybių narių teisės sistemas iki 2021 m. liepos 17 d.

10 Vilija Mikuckienė, „Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007).

11 Rodrigo Olivares-Caminal, *Expedited Corporate Debt Restructuring in the EU* (Oxford University Press, 2015).

12 Roy Goode, *Principles of Corporate Insolvency Law* (Sweet & Maxwell, 2011).

13 Bob Wessels ir Geert-Jan, Boon, *Cross-Border Insolvency Law* (Wolters Kluwer, 2015).

14 Stephan Madaus, *Der Insolvenzplan* (Mohr Siebeck, 2011), 398.

patenkinimas likviduojant skolininką ir paskirstant jo turtą arba pasiekiant susitariamą nemokumo planą.¹⁵

Vokietijos nemokumo įstatymas (vok. *Insolvenzordnung*) nustato, kad teismas privalo išnagrinėti visas nemokumo procesui reikšmingas aplinkybes (vok. *Untersuchungsgrundsatz*). Šiuo principu siekiama užtikrinti sklandų ir greitą (vok. *glatte und beschleunigte*) proceso eigą.¹⁶ Toks nukrypimas nuo įprasto civilinio proceso taisyklių pateisinamas išimtiniai nemokumo proceso tikslais (vok. *den besonderen Zweck des Insolvenzverfahrens*) ir kreditorių interesų užtikrinimu. Teisės doktrinoje nurodoma, kad Vokietijos nemokumo įstatymas nustato tyrimo pareigą (vok. *Ermittlungspflicht*) išnagrinėti visas reikšmingas aplinkybes. Įstatymas šią pareigą sieja tik su nemokumo procesui reikšmingomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, susijusiomis su teismo taikomomis priemonėmis ar nemokumo administravimu.¹⁷

Vokietijoje detalai reglamentuojami veiksmai, kuriuos teismas gali atlikti savo iniciatyva. Vokietijos nemokumo įstatymo 21 straipsnio 2 dalis nustato priemonių, kurios yra būtinos siekiant išvengti skolininko finansinio statuso suprastėjimo kreditorių atžvilgiu, iki teismas išsprendžia proceso pradžios klausimą. Nusprendęs pradėti nemokumo procesą, teismas paskiria nemokumo administratorių ir nustato pirmojo kreditorių susirinkimo datą.¹⁸ Teismas taip pat prižiūri nemokumo administratoriaus veiklą ir bet kuriuo proceso metu gali prašyti pateikti konkrečią informaciją ar atskaitą apie proceso eigą.¹⁹ Esant svarbioms priežastims, teismas turi teisę atšaukti nemokumo administratorių²⁰ ir spręsti dėl atlyginimo už administravimo paslaugas²¹, taip pat teismas šaukia kreditorių susirinkimą²², turi teisę panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą.²³ Taigi nors Vokietijos nemokumo įstatyme nėra nuorodų į viešąjį interesą, teismas šiame procese yra aktyvus ir jam suteikti įgaliojimai iš esmės leidžia spręsti dėl įvairių veiksmų ir sprendimų panaikinimo, siekiant pagrindinių šio proceso tikslų užtikrinimo.

Prancūzijos komercinis kodeksas (pranc. *Code de commerce*), reglamentuojantis įmonių nemokumo procesą, teismo aktyvumo principo tiesiogiai neįtvirtinta. Tačiau vertinant atskiras šio įstatymo nuostatas, galima teigti, kad teismas šio proceso metu taip pat yra aktyvus. Pavyzdžiui, įmonės restruktūrizavimo (pranc. *sauveguard*) proceso metu teismas gali paskirti teisėją, kuris turi surinkti informaciją apie skolinin-

15 Vokietijos nemokumo įstatymo 1 straipsnis.

16 Wolfram Henckel, Diederich Eckard, *Insolvenzordnung – Grosskommentar* (De Gruyter, 2004), 226.

17 *Ibid.*, p. 227.

18 Vokietijos nemokumo įstatymo 27 straipsnis.

19 Vokietijos nemokumo įstatymo 58 straipsnis.

20 Vokietijos nemokumo įstatymo 59 straipsnis.

21 Vokietijos nemokumo įstatymo 64 straipsnis.

22 Vokietijos nemokumo įstatymo 74 straipsnis.

23 Vokietijos nemokumo įstatymo 78 straipsnio 1 dalis.

ko finansinę, ekonominę, darbuotojų situaciją²⁴, rinkti visus reikalingus įrodymus²⁵, savo iniciatyva pakeisti administratorių, ekspertą²⁶, užtikrinti greitą proceso eigą ir interesų apsaugą²⁷. Specifinės teismo aktyvumo taisyklės nustatytos supaprastintuose nemokumo procesuose. Pavyzdžiui, sutaikinimo (proc. *conciliation*) procese teismas yra aktyvus. Teismas savo iniciatyva gali pradėti restruktūrizavimo procesą, jei iš sutaikinimo proceso ataskaitos matyti, kad skolininkas nebeatlieka mokėjimų.²⁸

Atsižvelgiant į iki JANĮ priėmimo formuotą teismų praktiką, jame nustatytas teismo aktyvumas ir teismo iniciatyva atliekami proceso veiksmai nemokumo procese nėra netikėtas. Iki šio akto priėmimo formuotoje praktikoje buvo pripažįstama, kad bankroto bylos pasižymi viešuoju interesu, taigi teismo aktyvumas sprendžiant bankroto bylos iškelimo klausimą taip pat yra reikšmingas.²⁹ Be to, bankroto bylose teismas daro išvadas tik surinkęs visus duomenis ir pašalinęs esamus prieštaravimus.³⁰

Tačiau viešojo intereso samprata neturėtų būti suvokiama pernelyg plačiai, nes priešingu atveju gali būti ne tik pažeistas dispozityvumo principas, bet ir apskritai paneigta civilinio proceso prigimtis.³¹ Vis dėlto kelia abejonių teismų praktikos pavyzdžiai, kuriuose nurodoma, kad „<...> įmonių nemokumo klausimai turi reikšmės bei įtakos ne tik verslui, bet ir visai visuomenei“³². Toks platus įmonių nemokumo proceso apibrėžimas leidžia teigti, kad kiekvienos įmonės nemokumas savaime daro poveikį itin plačiam (iš esmės neapibrėžtam) subjektų ratui. Tačiau praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kai įmonių bankroto bylos keliamos ilgą laiką komercinės veiklos nevykdančioms įmonėms, neturinčioms darbuotojų. Abejotina, ar tokiu atveju įmonės nemokumo byloje vyrauja viešasis interesas ir bylos iškėlimas turi reikšmės ne tik įmonei, bet ir visuomenei. Todėl viešojo intereso vyravimas įmonių nemokumo procese neturi būti suabsoliutinamas.

Autorių nuomone, pozityviu teisinio reglamentavimo pavyzdžiu gali tapti naujas JANĮ įtvirtintas bankroto bylos iškėlimo procesas, kai juridinio asmens turto nepakanka bankroto proceso administravimo išlaidoms apmokėti.³³ Pagal šią tvarką juridinių asmenų registro tvarkytojas turi teisę inicijuoti juridinio asmens likvidavimą, kai teismas priima nutartį atsisakyti iškelti nemokaus juridinio asmens bankroto bylą

24 Prancūzijos komercinio kodekso L621-1 straipsnis.

25 Prancūzijos komercinio kodekso L621-1 straipsnis.

26 Prancūzijos komercinio kodekso L621-7 straipsnis.

27 Prancūzijos komercinio kodekso L621-9 straipsnis.

28 Prancūzijos komercinio kodekso L-631-4 straipsnis.

29 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-260-798/2019.

30 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1324-516/2019.

31 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-241/2018.

32 Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1586-302/2016.

33 JANĮ 23 straipsnis.

ir paveda inicijuoti juridinio asmens likvidavimą juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva ir apie tai praneša juridinių asmenų registro tvarkytojui. Iš esmės Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK)³⁴ 2.70 straipsnio 1 dalyje nurodyti atvejai, kai galima inicijuoti įmonės likvidavimą, yra susiję su netinkamu juridinio asmens valdymu, kuris neretai ir yra įmonės nemokumo priežastis.

Nors CK 2.70 straipsnio 1 dalis suformuota kaip dispozityvi teisės norma („*turi teisę inicijuoti*“), aktyvesnis šio teisinio įrankio naudojimas leistų išvengti turto neturinčios įmonės nemokumo proceso teisme ir iškart inicijuoti jos likvidavimo procesą. Taip būtų ne tik sumažinamas įmonių nemokumo bylų skaičius teisme, bet ir skatinamas atsakingas įmonių valdymas, atsakingas požiūris į verslą, išvengiama papildomų sąnaudų. Įmonių, nevykdančių CK 2.70 straipsnio 1 dalyje numatytų pareigų, nemokumo procesas iš esmės yra netikslingas, nes tokiame procese nėra siekiama įprastų nemokumo proceso tikslų, o šio proceso pradėjimas ir jo sukeliama pasekmės (valstybės institucijų išlaidos, kreditorių ir administravimo išlaidos bei laiko sąnaudos) neatitinka įmonių nemokumo proceso esmės ir paskirties.

2. Teismo aktyvumo juridinių asmenų nemokumo procese įgyvendinimas

JANĮ 3 straipsnio 4 punktą teismo aktyvumą sieja su trimis atskirais procesiniais veiksmais: *nemokumo proceso dalyvių įpareigojimu atlikti procesinius veiksmus, įrodymų rinkimu ir nemokumo proceso šalių veiksmų kontrole*. Kyla klausimas, ar teismo atliekamų veiksmų procese sąrašas JANĮ 3 straipsnio 4 punkte gali būti laikomas baigtiniu? Pavyzdžiui, ar į teismo aktyvių veiksmų sampratą patenka teismų praktikoje pradėta formuoti teisės taikymo taisyklė, pagal kurią teismas gali atlikti veiksmus, kurie priskirti kitų bankroto proceso dalyvių kompetencijai? Vienas svarbiausių ir aktualiausių tokio aktyvumo pavyzdžių yra teismo teisė išimtiniais atvejais nuspręsti dėl parduodamo įmonės turto pradinės kainos bankroto procese.³⁵ Tokia teismų praktika yra pripažįstama ir iš esmės vienintelė atsvara pasyviai (neteisėtam) kreditorių elgesiui, kai bankroto procesas yra vilkinamas. Manytina, kad JANĮ nenustačius draudimo, jog teismas negali, esant išimtinėms aplinkybėms, nustatyti pradinės bankroto procese parduodamo turto kainos (kitais tarant, nepaneigiant suformuotos praktikos), tokia pradėta formuoti teismų praktika turėtų būti taikoma ir įsigaliojus JANĮ. Be to, JANĮ 3 straipsnio 4 punkte imperatyviai nenustato draudimo teismui atlikti ir kitus veiksmus, reikalingus nemokumo proceso veiksmingumui užtikrinti. Todėl nustatytas teismo aktyvių veiksmų sąrašas turėtų būti laikomas ne baigtiniu, o pavyzdiniu ir esant būtinybei, išimtinėms situacijoms, teismas gali atlikti

34 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.

ir minėtame straipsnyje tiesiogiai nenustatytus veiksmus. Toliau aptariami JANĮ tiesiogiai įtvirtinti teismo aktyvių veiksmų pavyzdžiai.

2.1. Įpareigojimas atlikti procesinius veiksmus

Teismo teisė įpareigoti proceso dalyvius atlikti veiksmus detalizuota JANĮ 20 straipsnio 1 dalyje. Ši nuostata atitinka ĮBĮ 9 straipsnio 2 dalies 1 punkte, ĮRĮ 7 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas taisykles. Teismų praktikoje pripažįstama, kad įpareigojimas atlikti procesinius veiksmus siejamas su teismo aktyvumu sprendžiant bankroto bylos iškelimo klausimą³⁶ ir įrodymų pakankamumo vertinimu³⁷. Todėl kai yra sprendžiama dėl įmonės bankroto proceso pradžios, teismas gali įpareigoti proceso šalis pateikti konkrečius įrodymus, juos rinkti savo iniciatyva, kad tinkamai atskleistų įmonės pradelstų įsipareigojimų bei į jos balansą įrašyto turto vertės santykį, iš kurio būtų galima spręsti apie įmonės finansinę padėtį, kad būtų išsiaiškinta, ar yra pagrindas pareiškimą tenkinti (atmesti).³⁸ Teismų praktikoje pripažįstama, kad teismui nustačius duomenų nepakankamumą, jis turi naudotis įstatyme nustatytais teisėmis ir reikalauti pateikti reikiamus duomenis.³⁹ Atitinkamai teismas turėtų spręsti dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo pagrindų.

Teismas, spręsdamas klausimą dėl įmonės (ne)mokumo, turi įsitikinti, ar pateiktų įrodymų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar įrodymai yra patikimi. Viešasis interesas bankroto bylose įpareigoja teismą imtis aktyvių veiksmų, pasirengiant bankroto bylos teisminiam nagrinėjimui; teismas turi išnaudoti visas galimybes, nurodytas teisės aktuose, nustatyti atsakovo finansinę būklę bankroto bylos iškelimo dieną; tik įvertinęs atsakovui priklausančio turto vertę, atsakovo finansinę padėtį, jo pradelstus įsipareigojimus pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo nagrinėjimo metu ir duomenis apie jo vykdomą veiklą bei gaunamas pajamas, teismas gali spręsti, ar yra pagrindas iškelti bankroto bylą.⁴⁰ Tik teisingai nustačius įmonės turto ir jos pradelstų įsipareigojimų santykį, galima padaryti pagrįstą išvadą dėl įmonės mokumo.⁴¹ JANĮ taip pat nustato teismo teisę kviesti į teismą suinteresuotus asmenis ar reikalauti pateikti paaiškinimus. Tai iš esmės atitinka ĮBĮ 9 straipsnio 2 dalies 2–4 punktuose nustatytus teismo atliekamus veiksmus. Kiekvienu atveju konkrečios bankroto bylos iškelimo klausimo nagrinėjimo formos (rašytine ar žodine tvarka) pasirinkimas priklauso nuo teismo valios.⁴²

36 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-260-798/2019.

37 Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1040-370/2018.

38 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2006-330/2017.

39 Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-840-370/2015.

40 Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-758-183/2015.

41 Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-211/2014.

42 Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1245-407/2018.

Atitinkamai teismas turi būti aktyvus, kai sprendžiamas įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo klausimas. Teismų praktikoje pripažinta, kad teismas, pasitelkęs ieškovą, atsakovą, kitus asmenis, pasirengimo stadijoje renka informaciją apie tai, ar yra restruktūrizavimo bylos iškėlimo pagrindai, t. y. gali pareikalauti papildomų dokumentų, taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kviešti į teismą įmonės darbuotojus ir kt.⁴³

Galima teigti, kad JANĮ perkelta ĮBI ir ĮRI nustatyta teismo teisė įpareigoti proceso dalyvius atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, reikalingus nuspręsti dėl nemokumo bylos iškėlimo pagrindų. Teismo aktyvumas įpareigojant proceso dalyvius pateikti reikšmingus duomenis ypač svarbus sprendžiant dėl nemokumo proceso pradžios, siekiant išsiaiškinti įmonės mokumo problemas, jų sprendimo galimybes, vykdomą komercinę veiklą ir pan.

2.2. Įrodymų rinkimas

Teismo teisė rinkti įrodymus nustatyta JANĮ 20 straipsnio 1 dalies 1–2 punktuose, 57 straipsnio 1 dalies 1–2 punktuose. Iki JANĮ priėmimo teismo teisė rinkti įrodymus bankroto procese savo iniciatyva buvo kildinama iš Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK)⁴⁴ 179 straipsnio, ĮBI 9 straipsnio 2 dalies 2, 6 punktų⁴⁵. Įmonių restruktūrizavimo procese toks teismo aktyvumas buvo nustatytas ĮRI 7 straipsnio 1 dalies 2 ir 4 punktuose. Aiškinant minėtas ĮRI pripažinta, kad teismas, siekdamas išsiaiškinti su įmonės restruktūrizavimo plano metmenų pagrįstumu susijusias aplinkybes, gali rinkti papildomus įrodymus, aiškintis kreditorių nuomonę šiuo klausimu, organizuoti žodinį teismo posėdį.⁴⁶ Dar daugiau, teismų praktikoje pripažįstama, kad restruktūrizavimo byloje teismas yra aktyvus, todėl turi imtis priemonių, kad būtų išaiškintos bylos aplinkybės.⁴⁷

Įprastai civiliniame procese galiojant rungtyniškumo principui, teismas neturi teisės savo iniciatyva rinkti įrodymus, nebent įstatymas atskirais (specialiais) atvejais suteikia teismui tokią teisę.⁴⁸ Taigi minėta JANĮ norma nustato vieną iš išimčių, kai teismas turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva. Pripažįstama, kad teismas yra atsakingas už tinkamą įrodinėjimo pareigos paskirstymą ir įrodinėjimo dalyko nustatymą, gali reikalauti paaiškinimų iš dalyvaujančių byloje asmenų, nurodyti jiems aplinkybes, kurias būtina nustatyti siekiant teisingai išnagrinėti bylą, pasiūlyti dalyvaujantiems byloje asmenims pateikti papildomus įrodymus.⁴⁹

43 Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2481/2011.

44 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

45 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2014.

46 Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1418/2012.

47 Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-662/2014.

48 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-45-370/2019.

49 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-690/2017.

Teismų praktikoje pripažinta, kad bankroto ir restruktūrizavimo bylose teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti.⁵⁰ Be to, ši teisė teismų praktikoje išplėsta ir sprendžiant turtinius ginčus, kuriuose viena iš šalių yra bankrutuojanti įmonė.⁵¹

Teismas gali rinkti įrodymus ne tik tada, kai sprendžiamas bankroto bylos iškelimo klausimas, bet ir kai vertinamas kreditoriaus reikalavimo pagrįstumas.⁵² Užtikrinamas bankrutuojančios įmonės kreditorių teisių ir teisėtų interesų apsaugą, teismas turi imtis priemonių, kad nebūtų patvirtinti nepagrįsti kreditorių reikalavimai.⁵³ Nesant byloje pakankamai duomenų išvadai dėl kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo, teismas turi imtis priemonių išaiškinti reikšmingas bylos aplinkybes; tai apima ir teisę rinkti įrodymus⁵⁴. Vis dėlto teismas, net ir būdamas aktyvus, neturi pareigos savo iniciatyva rinkti įrodymus, kurie pagrįstų pareiškėjo finansinį reikalavimą, ypač tais atvejais, kai asmuo turi galimybes savo reikalavimą pagrįsti.⁵⁵

Tačiau teismo pareiga būti aktyviam bankroto bylose dar nereiškia pareigos būti aktyvesniam už pačią šalį.⁵⁶ Teismų praktikoje dažnai sprendžiamas klausimas dėl teismo pareigos rinkti įrodymus ir proceso rungtyniškumo principo užtikrinimo: „<...> *aktyvus teismo vaidmuo neatleidžia šalių nuo pareigos įrodyti aplinkybes, kuriomis jos grindžia savo reikalavimus ir atsikirtimus (CPK 178 straipsnis), o teise rinkti įrodymus teismas naudojasi tuo atveju, kai byloje pateiktų įrodymų nepakanka esminėms aplinkybėms, kad byla būtų išspręsta teisingai, nustatyti.*“⁵⁷ Iki JANĮ priėmimo formuota teismų praktika aiškaus atsakymo dėl šių taisyklių konkurencijos nepateikė, todėl teismui šią problemą tekdavo spręsti kiekvienu atveju. JANĮ šios problemos sprendimo būdų taip pat nepateikia.

Teismo teisę rinkti įrodymus įmonių nemokumo procese pirmiausia siejama kaip tik su viešojo intereso užtikrinimu, o ne šalių įrodinėjimo pareigos palengvinimu ar perėmimu. Todėl teismas rinkti įrodymus savo iniciatyva turėtų tik tais atvejais, kai

50 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-701/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479-687/2017.

51 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-469/2019.

52 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56-421/2015.

53 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1768-241/2017.

54 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1039-370/2017.

55 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-192-241/2019.

56 Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1372-330/2016.

57 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1007-798/2019.

kitu būdu viešojo intereso apsaugoti nepavyksta. Tokiais atvejais teismas turėtų naudotis CPK 199 straipsnyje reglamentuojamomis įrodymų pateikimo taisyklėmis.

Antra, reikėtų pritarti teismų praktikai, pagal kurią teismo teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus gali būti tinkamai įgyvendinta tik tada, kai bankrutuojančios įmonės administratorius iš esmės įvykdo pareikštų reikalavimų pagrįstumo įrodinėjimo pareigą, bendra CPK 178 straipsnyje nustatyta tvarka.⁵⁸ Tačiau praktikoje pasitaikydavo atvejų, kai bankroto administratoriai, remdamiesi teismo aktyvumo reikalavimu, įrodinėjimo pareigą siekdavo perkelti ant teismo pečių. Tokia praktika neturi būti toleruojama. Tokiu atveju teismas turėtų įvertinti, ar administratoriaus prašomi rinkti įrodymai yra reikšmingi bylos nagrinėjimui, nurodyti, kodėl jis jų pats negali gauti.

Todėl teismo teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus gali būti tinkamai įgyvendinta tik tuomet, kai dalyvaujantys byloje asmenys iš esmės įvykdo pareikštų reikalavimų pagrįstumo įrodinėjimo pareigą bendra CPK 178 straipsnyje jiems nustatyta tvarka.⁵⁹ Pripažįstama, kad aktyvus teismo vaidmuo neatleidžia šalių nuo pareigos įrodyti aplinkybes, kuriomis jos grindžia savo reikalavimus ir atsikirtimus, o teise rinkti įrodymus teismas naudojasi tuo atveju, kai byloje pateiktų įrodymų nepakanka esminėms aplinkybėms, kad byla būtų išspręsta teisingai, nustatyti.⁶⁰ Kitaip tariant, asmuo, turėdamas galimybes pateikti reikiamus įrodymus, turi pareigą tai padaryti, o ne perkelti įrodinėjimo našta teismui. Pavyzdžiui, vienoje byloje dalyvaujantis byloje asmuo, argumentuodamas, kad teismas turėjo pareigą rinkti įrodymus, nekonkretizavo, kokius įrodymus teismas turėjo rinkti, nenurodė, kad pats neturėjo galimybės gauti tam tikrų įrodymų, neprašė teismo jų išreikalauti.⁶¹ Tokie veiksmai visiškai pagrįstai pripažinti nesuderinamais su rungtyniškumo principu.

Kita situacija, analizuota teismų praktikoje, yra įmonės nemokumo klausimo sprendimas. Sprendžiant bankroto bylos iškėlimo įmonei klausimą, mokumo pagrindimo našta perkeliama įmonei, kuriai prašoma iškelti bankroto bylą.⁶² Todėl jai tenka pareiga įrodyti aplinkybes, kad ji yra moki ir turi realias galimybes toliau vykdyti komercinę veiklą, atsiskaityti su kreditoriais.⁶³ Panašios praktikos laikomasi ir restruktūrizavimo bylose, nurodant, kad teismas neperima šalių įrodinėjimo pareigos, nes sprendžiant pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo pagrįstumo klausimą taikomas ir civiliniame procese vyraujantis dispozityvumo principas.⁶⁴

58 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-5-611/2019.

59 Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1930-241/2016.

60 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1258-798/2019.

61 Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1930-241/2016.

62 Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1482-241/2018.

63 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-758-241/2019.

64 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-415-798/2017.

2.3. Nemokumo proceso šalių veiksmų kontrolė

Civiliniame procese pripažįstamas dispozityvumo principas, kuris leidžia asmeniui laisvai pasirinkti priimtinausią, efektyviausią teisinės gynybos būdą.⁶⁵ Todėl „kontrolės“ terminas civiliniame procese yra neįprastas. Kontrolės sąvoka nedetaлізуota JANĮ.

Tam tikras kontrolės sąvokos taikymo nemokumo procese gaires galima rasti teismų praktikoje. Pavyzdžiui, kasacinio teismo praktikoje pripažinta, kad bankroto proceso kontrolė yra pavesta teismui.⁶⁶ „Veiksmingos teismo kontrolės“ sąvoka buvo minima, kai buvo sprendžiami ginčai dėl administravimo išlaidų sąmatos dydžio.⁶⁷ Taip pat sprendžiant klausimą dėl administravimo išlaidų sąmatos (administratoriaus atlyginimo dydžio) nustatymo teismų praktikoje buvo minima ir „efektyvios teisminės kontrolės“ sąvoka⁶⁸. Sprendžiant klausimą dėl kreditorių susirinkimo teisėtumo praktikoje vartota sąvoka „teisminė kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumo kontrolė“⁶⁹. Kontrolės terminas vartotas ir dėl teismo atliekamo kreditorių pateiktų reikalavimų teisėtumo ir pagrįstumo vertinimo.⁷⁰ Įdomu, kad praktikoje pasitaikė atvejų, kai teismai pripažino ir teismo kontrolės ribas. Pavyzdžiui, pripažinta, kad teismo kontrolė yra ribota nagrinėjant ekonominio pobūdžio kreditorių susirinkimo sprendimus: „Kai kreditorių susirinkimas sprendžia ekonominio pobūdžio klausimus, teisminė tokių sprendimų kontrolė yra ribota.“⁷¹ Taip pripažįstama, kad kreditoriai turi teisę priimti ekonominio pobūdžio sprendimus kreditorių susirinkime, o teismas gali atlikti tik teisminę, procedūrinę tokių sprendimų priėmimo peržiūrą (kontrolę).

Taigi teismų praktikoje teismo „kontrolės“ terminas nėra neįprastas dar iki JANĮ priėmimo ir vartojamas pakankamai plačiai, sprendžiant tokius reikšmingus klausimus bankroto procese kaip kreditoriaus reikalavimo tvirtinimas, kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumas ir pagrįstumas, administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimas ir pan. Tokie praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad teismas kontrolę įprastai įgyvendina retrospektyviai, t. y. sprenddamas dėl kitų šiame procese dalyvaujančių asmenų veiksmų teisėtumo ir pagrįstumo. Todėl teismo kontrolė neturėtų būti suprantama kaip nemokumo procese dalyvaujančių asmenų dispozityvumo principo ribojimas ar teisminės gynybos būdų suvaržymas.

Teismo kontrolė turi būti suderinama su esminiais nemokumo proceso principais, pavyzdžiui, kreditorių autonomija, ypač jiems priimant ekonominio pobūdžio

65 CPK 13 straipsnis.

66 Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1039-370/2017.

67 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-271-798/2019.

68 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-219-781/2019.

69 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-188-330/2019.

70 Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1326-943/2015.

71 Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-407/2019.

sprendimus. Teismų praktikoje susiformavo požiūris, kad kreditoriams suteikiama plati autonomija priimant sprendimus. Kita vertus, paskutiniu metu teismų praktikoje pripažįstama, kad, esant išimtinėms aplinkybėms (bankroto proceso vilkinimas ir kreditorių susirinkimo kompetencijos neįgyvendinimas), teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą: „<...> *nustaćius, jog kreditorių susirinkimas vengia įgyvendinti savo kompetenciją arba dėl kreditorių grupės intereso nulemiama situacija, kai priimamais sprendimais pažeidžiamas bankroto proceso operatyvumas, vilkinamas būtinųjų procedūrų atlikimas, teismas, siekdamas bankroto procedūrų efektyvumo, bankroto proceso operatyvumo, tam tikrais išskirtiniais atvejais gali įsiterpti į kreditorių kompetencijai priklausančio klausimo sprendimą.*“⁷² Tokie teismų praktikos pavyzdžiai dažniausiai pasitaikė sprendžiant dėl teismo kompetencijos nustatyti pradinę bankroto procese parduodamo turto kainą, kai to nesugeba laiku padaryti kreditorių susirinkimas.⁷³

Išvados

1. JANĮ įtvirtintas teisėjo vadovavimo procesui principas rodo svarbų teismo vaidmenį juridinių asmenų nemokumo procese. Tokio principo pripažinimas yra pagrįstas, pripažįstamas užsienio valstybių teisės aktuose, Lietuvos teismų praktikoje. Toks reguliavimas sprendžiant įmonių nemokumo bylas leidžia užtikrinti viešojo intereso apsaugą, proceso ekonomiškumą.
2. Aktyvus teismo vaidmuo yra teisiškai ir ekonomiškai pagrįstas, siejamas pirmiausia su proceso operatyvumu, kreditorių ir kitų nemokumo proceso dalyvių interesų apsauga. Įprastai tokio teismo aktyvumo ribos siejamos su nemokumo proceso dalyvių (nemokumo administratoriaus, kreditorių susirinkimo) veiksmų kontrole, jų priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo patikrinimu.
3. Įstatymų leidėjas, pripažindamas aktyvų teismų vaidmenį JANĮ, šiame procese nenustatė aktyvumo ribų, jo suderinamumo su proceso rungtyniškumo, šalių lygiateisiškumo principais. Tai reiškia, kad teismas kiekvienu atveju turi vertinti savo aktyvumo nemokumo procese ribas ir jo suderinamumą su minėtais principais. Teismo aktyvumas jokių būdu negali pažeisti pamatinių civilinio proceso (rungtyniškumo, proporcingumo) principų.

72 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.

73 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-356-915/2017; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-467-823/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-664-407/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-925-823/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1752-407/2018.

4. JANĮ 3 straipsnio 4 punkte pateiktas teismo veiksmų sąrašas turėtų būti suprantamas ne kaip baigtinis, o kaip pavyzdinis. Tai lemia kelios priežastys: pirma, įstatyme nenustatytas draudimas, kad galima atlikti tik minėtoje normoje nustatytus veiksmus, antra, nėra nuorodos, jog teismai neturėtų taikyti iki JANĮ priėmimo suformuotos praktikos dėl teismo aktyvių veiksmų, nenumatytų įstatyme, atlikimo.

THE ROLE OF COURTS IN CORPORATE INSOLVENCY PROCEEDINGS

Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

***Summary.** This article analyses the role of courts in corporate insolvency proceedings. In the last few decades the case law has established that courts play an active role in such cases in Lithuania. The Law on Corporate Insolvency which was adopted on 13 June 2019 incorporated this case law and establishes that courts shall be active in corporate insolvency proceedings, ensure effectiveness of such cases and protect public interest. The article examines what are the economic and legal reasons which justify the active role of courts in corporate insolvency proceedings and examines the legal regulation of corporate insolvency in foreign states (Germany, France).*

Also, the authors assess how the active role of courts in corporate insolvency proceedings is compatible with the fundamental principles of civil proceedings (equality of the parties, adversarial principle). The laws on corporate insolvency proceedings do not address this question. Even courts shall be active in such cases, the main principles of civil proceedings must be applicable. Furthermore, the authors analyse how courts shall ensure effectiveness of corporate insolvency proceedings: collect evidence, control participants of the corporate insolvency proceedings. The authors also consider whether the relevant case law regarding the active role of courts in corporate insolvency proceedings which had been formed until the adoption of the new Law of Corporate Insolvency should be still applicable.

Keywords: *insolvency proceedings, activeness of courts, public interest.*

Vigintas Višinskis, Mykolas Romeris University Mykolas Romeris Law School Privatinių teisės instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Vigintas Višinskis, Professor at Mykolas Romeris University, Mykolas Romeris Law School, Institute of Private Law. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.

Remigijus Jokubauskas, Mykolo Romerio Universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių nemokumo teisė, civilinis procesas.

Remigijus Jokubauskas, PhD candidate at Mykolas Romeris University, Mykolas Romeris Law School, Institute of Private Law. Research interests: corporate insolvency law, civil procedure.